

САКРАЛІЗАЦІЯ І ДЕСАКРАЛІЗАЦІЯ ІСТОРІЇ: М. ЕЛІАДЕ І Ф.АНКЕРСМІТ

Здійснюється порівняльний аналіз розуміння історії М. Еліаде та Ф. Анкерсмітом. За М. Еліаде, коли історія перестає сприйматись як відтворення міфологічних праподій, людину охоплює «жах історії». З точки зору Ф. Анкерсміта, міфологічне минуле цивілізації не може бути історизоване. Воно виявляється підґрунтям будь-якої історичної свідомості.

Ключові слова: історія, подія, жах історії, міф, сакралізація, месіанізм.

A comparative analysis of the understanding of history by M. Eliade and F. Ankersmit is carried out. According to M. Eliade, when history ceases to be perceived as a reproduction of mythological events, a person is overcome by the "horror of history." From the point of view of F. Ankersmit, the mythological past of civilization cannot be historicized. It turns out to be the basis of any historical consciousness.

Key words: history, event, horror of history, myth, sacralization, messianism.

У сфері релігієзнавства та філософії історії досить відомим є концепт М. Еліаде «жах історії». Згідно з Еліаде, життєдіяльність архаїчної людини концентрувалася навколо відтворення архетипічних праподій, скоєних «в *оний* час» богами, героями, первопредками. Справжня реальність – це *gesta*, архетипічні дії богів чи первопредків, а повсякденні дії людини мають реальність лише внаслідок причетності до архетипічних дій «в *оний* час» [1, с. 44-46, 55-62].

У свідомості сучасної людини десакралізовані як космос, так і історія. «Релігійне значення зразкових актів, що повторюються, втрачається. ... Якщо циклічний Час не доносить більш первинних подій, якщо він не виявляє таємничої присутності богів, *якщо він десакралізований*, він починає наводити жах, тому що постає у вигляді кола, яке вічно обертається навколо своєї осі і нескінченно повторюється» [2, с. 71]. Втрата сучасним історичним мисленням трансісторичного, сотеріологічного сенсу подій є, на думку М. Еліаде, причиною відчуття «жаху історії», який охопив душу сучасної людини [1, с. 133-134].

Нинішні події з жахливою очевидністю показують, що сакралізація подій надає набагато фундаментальніший ґрунт для відчуття жаху історії, ніж десакралізація. *Саме у сакралізації подій полягає справжній жах історії.*

Протягом історії різноманітні війни освячувалися духовенством різних, особливо прозелітичних релігій. Патріарх Московський і вся Русь Кирило освячує агресію Росії проти України. Як це буває практично завжди, коли війна набуває релігійного забарвлення, предстоятель московського православ'я вдається до поширеного риторичного штампу, оголошуючи російських агресорів борцями за Божу правду, які, мовляв, «стоять на боці світла» [3]. "Ми вступили в боротьбу, яка має не фізичне, а метафізичне значення", - заявив Кирило [3].

М. Еліаде протиставляє історичну свідомість міфологічній. Ф. Анкерсміт показує їхню органічну єдність (особливо міфологічної та історицистської). Міф таїться в глибинах історицистської свідомості і час від часу не тільки задає сенс історичного наративу, а й проривається в реальну історичну подієвість. Історичне піднесене тієї чи іншої цивілізації не можна історизувати, оскільки воно є міфологічним минулим, що перебуває за межами історичного часу [4, с. 503]. З властивим йому естетським меланхолізмом Анкерсміт констатує: «Тому не втішатимемо себе «контрміфом», ніби західна історіографія нарешті зуміла позбутися міфів: навпаки, чим більше у нас історії, чим більш успішною, «об'єктивною» і науковою вона є, тим більше міфів у нашому розпорядженні. Міф - це *alter ego* історії, він слідує за нею, як тінь, куди б вона не пішла: хоч як це не парадоксально, міф - це найкращий критерій успіху історії» [4, с. 500–501]. «Кожного разу, коли людство або цивілізація вступає в нову стадію своєї історії, з'являється нове міфічне піднесене, і його, немов холодне і скам'яніле серце цієї цивілізації, постійно передають тим, хто житиме на всіх її наступних стадіях» [4, с. 500].

Філософський, особливо науковий дискурс передбачає безоцінність. Але в деяких ситуаціях оцінність стає не тільки допустимою, а й необхідною. *Історичне піднесене є скоріше зло, ніж благо, воно є живильним ґрунтом для вчинення зла.* Скам'яніле серце західної цивілізації повинно бути розтоплене

вогнем страждань народу України. Невразливість міфологізованого минулого, історичного піднесеного, всіляких архетипічних образів і програм, - це дуже погано і небезпечно, це матеріал для запалено-злочинного ентузіазму, продукуючого війни, насильство, агресію. "Русский мир", "Великая Россия", "Золотой век России", - всі ці красиві етикетки є міфологемами новітнього міфологічного "супергероя" - Володимира Путіна. Історичне піднесене таїть у собі величезне зло. Воно не допускає можливості раціоналізації, критичної інтерпретації: воно надто «піднесене» для цього. Це міфологічне історичне піднесене сидить у голові Путіна.

Нова сакралізація подій неприпустима, вона має бути найсуворіше табуйована. Дуже добре, що у свідомості сучасної людини (зрозуміло, цивілізованої) події втратили сакральний вимір. Цей вимір у жодному разі не можна відновлювати. Будь-який месіанізм неприпустимий, він має бути найсуворіше табуйованим.

Список використаних джерел

1. Элиаде М. Космос и история. – М., 1987.
2. Элиаде М. Священное и мирское. – М., 1994.
3. Патриарх Кирилл высказался о ситуации на Украине // Секрет фирмы. Новости. 6 марта 2022. Режим доступа: <https://secretmag.ru/news/patriarkh-kirill-vyskazalsya-o-situacii-na-ukraine-06-03-2022.htm> .
4. Анкерсмит Ф. Р. Возвышенный исторический опыт. – М.: Издательство «Европа», 2007. – 612 с.